

РОЛЬ ПСИХОАНАЛІТИЧНОЇ ТЕОРІЇ У СТАНОВЛЕННІ ПАРАДИГМ В ЮРИДИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Петрушенко Вікторія¹

¹ Доктор медичних наук, професор, Вінницький національний медичний університет імені М.І.Пирогова, м. Вінниця (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9255-403X>

UDC: 159.9:34

АНОТАЦІЯ

Передумови. Враховуючи міждисциплінарний характер юридичної психології та приналежність її предмету дослідження до проблематики психічної діяльності людини, розвиток психології права необхідно розглядати в контексті впливу різних загальнопсихологічних парадигм. Так як роль біхевіоризму та когнітивізму в юридичній психології має визначений та систематизований характер за рахунок авторського доробку Герберта Саймона, Джона Вотсона та Альберта Бандури, постає необхідність актуалізації ролі психоаналізу у психології права, як ще одного впливового психологічного напрямку.

Мета. З'ясувати вплив психоаналітичних концепцій на процес парадигмального теоретико-методологічного розвитку юридичної психології згідно теорії історії науки авторства Томаса Семюела Куна.

Методи. Для визначення впливу психоаналітичної теорії на різні юридико-психологічні парадигми були використані системний, структурно-функціональний та компаративний методи, що знадобилися для обробки і систематизації наукового доробку дослідників юридичної психології та представників психоаналізу.

Результати. Охарактеризовані закономірності розвитку наукових парадигм у психології та юридичній психології, зокрема особливості становлення психоаналізу та антропологічної і клінічної юридико-психологічних парадигм. Систематизовані концепції психоаналізу в ідеях Зигмунда Фрейда, Жака Лакана та Еріха Фромма, розглянуті приклади імплементації їхніх ідей на трьох етапах розвитку юридичної психології, визначений характер впливу психоаналізу на становлення парадигм психології права.

Висновки. Структуровано три стадії розвитку юридичної психології, які репрезентують різний характер впливу психоаналізу на юридико-психологічну еволюцію. Порівняні тенденції розвитку психоаналізу та юридичної психології на початку XX століття, визначена аналогічність генези клінічної парадигми в юридичній психології з розвитком психоаналітичної теорії як відокремленого від клініцизму психологічного напрямку. Проаналізований етап переосмислення і трансформації психоаналізу у середині XX століття та її тимчасова дезінтеграція з тенденціями розвитку юридичної психології. Систематизовано вчення Еріха Фромма в контексті його впливу на екзистенційно-гуманістичну та соціально-контекстуальну юридико-психологічну парадигми.

Ключові слова: юридична психологія, парадигма, антропологічна парадигма, клінічна парадигма, зміна парадигми, психоаналіз, правова поведінка.

ВСТУП

Актуальність. Психоаналітична парадигма у психології містить одним з найбільших наукових доробків у психології на рівні з біхевіоризмом та когнітивізмом. Однак, враховуючи прикладну спрямованість юридичної

психології та наявності дослідницького інтересу щодо вирішення практичних питань, фокусування уваги на елементах зовнішнього прояву психічної діяльності людини – її соціально-груповій поведінці, вплив психоаналітичної теорії на розвиток психології права часто

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com
Copyright: © Viktoriia Petrushenko

This is an Open Access journal. This work is licensed under a **Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)**.

Link: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

залишається непоміченим.

Стосовно **проблематики** дослідження, сучасні академічні праці розкривають деякі аспекти використання впливу психоаналітичної теорії в сфері права, однак існує **дослідницька прогалина**, адже наразі немає систематизованого дослідження, яке в історичному контексті визначало би поетапний вплив психоаналізу на розвиток юридичної психології. Дане дослідження робить це можливим за допомогою використання парадигмального підходу до розвитку історії науки Томаса Семюела Куна, який заключається в структуризації історії розвитку юридичної психології як поетапної зміни домінантних парадигм – набору наукових установок, які прийняті академічною спільнотою. **Наукова новизна** дослідження полягає в систематизації елементів психоаналітичної теорії різних дослідників протягом XX століття у юридико-психологічному знанні.

Головною **метою** дослідження є охарактеризувати роль психоаналітичної теорії у процесі парадигмального теоретико-методологічного розвитку юридичної психології. Для досягнення мети статті було виокремлено ряд **завдань**. По-перше, співставити теоретичні засади та генезу формування антропологічної і клінічної парадигм у юридичній психології з одного боку, та закономірностей процесу формування психоаналізу як загальнопсихологічної парадигми з іншого. По-друге, визначити співвідношення психоаналітичної теорії (що спирається на вчення Зигмунда Фрейда) з провідними тенденціями розвитку когнітивізму та біхевіоризму у психології права у середині XX століття. По-третє, систе-

матизувати вплив психоаналітичних та неофройдистських концепцій на етапі розвитку екзистенційно-гуманістичної та соціально-контекстуальної парадигм у юридичній психології.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Серед основних методів дослідження були використані: системний, структурно-функціональний та компаративний. Системний метод застосовувався для визначення шляхів та інструментів імплементації психоаналітичних методик, ідей, теорій, концепцій представниками різних юридико-психологічних парадигм (Massot, 2020; Salgar, 2023). Також системний метод знадобився для визначення загальних рис психологічного вчення гуманістичного психоаналізу Еріха Фромма та його впливу на екзистенційно-гуманістичну та соціально-контекстуальну парадигми в юридичній психології.

Структурно-функціональний метод став у нагоді для диференціації різних стадій розвитку психоаналітичної думки та визначення його основних елементів для подальшої систематизації їхньої імплементації в юридико-психологічному контексті.

Компаративний метод був використаний для співставлення тенденцій розвитку юридико-психологічної та психоаналітичної теоретико-методологічної бази, а також для побудови спільної періодизації взаємодії їхнього розвитку.

Серед публікацій за останні п'ять років можна відзначити роботи як розглядають характер взаємодії психоаналізу з іншими психологічними галузями (Jofre & Bilbao, 2022; Martins, 2023; Sucharov, 2022; Serina et al.,

2023), а також запозичення психоаналітичних концепцій, технік, методів у прикладному ключі (Bercherie et al., 2022; Civitarese, 2023; Janus, 2021; Gonzales-Torres, 2023, Weiss, 2023). Окремо варто згадати про праці, які розглядають вплив представників психоаналізу на ідеї юридичної психології, зокрема засновника напрямку Зигмунда Фрейда (Katkowski, 2023; Michael, 2023) та німецького психоаналітика Еріха Фромма (Durkin, 2023, Funk, 2022; Waiwald, 2023; Morita, 2022).

Обмеження дослідження. При розгляді впливу теорій, концепцій та ідей дослідників, які пов'язані із загально-психологічною парадигмою психоаналізу, нами розглянутий доробок саме тих вчених, що орієнтувалися на фрейдистський варіант психоаналізу. Зокрема головний акцент в роботі займають ідеї самого австрійського психоаналітика, а також ряду неофрейдистів як Жак Лакан чи Еріх Фромм. Що стосується таких напрямків, як аналітична психологія, яка представлена роботами Карла Густава Юнга чи Его-психологія, до якої можна віднести Еріка Еріксона, то їхній науковий доробок не розглядається в даній праці, так як виходить за межі канону ортодоксального фрейдівського вчення та його інтерпретацій. Це також пов'язано і з тим, що сама аналітична психологія та її представники достатньо часто позиціонують себе окремо від психоаналітичної парадигми.

РЕЗУЛЬТАТИ

Задля системного викладу матеріалу та структуризації отриманих результатів варто почати розгляд проблематики зі здійснення компаративного аналізу психоаналізу з домінуючими парадигмальними напрямками у

юридичній психології в межах окремих часових проміжків, себто періодів розвитку психології права. В той час як сам психоаналіз з'являється як окремий напрям у психологічній науці в кінці XIX ст. і набуває популярності на початку XX-го століття, юридична психологія теж перебуває на етапі відокремлення від інших наукових галузей наприкінці XIX століття, тому буде доречно починати наш розгляд саме з її витоків. Таким чином, можна виокремити три періоди, під час яких вплив психоаналізу на проблематику та ідеї юридичної психології конституюється по-різному:

Перший етап (1876-1950): домінування клінічної та антропологічної парадигм в юридичній психології, поява та стрімкий розвиток психоаналітичної теорії завдяки його популяризації Зигмундом Фрейдом.

Другий етап (1950-1985): характеризується визначальним впливом когнітивізму та біхевіоризму на юридичну психологію, в той самий час психоаналіз переживає етап переосмислення та своєрідної «кризи» (Singer, 2023).

Третій етап (1985-2015): характеризується формуванням у психології права екзистенційно-гуманістичної та соціально-контекстуальної парадигм, які зазнають впливу з боку представників неофрейдистського психоаналізу, який пройшов етап переосмислення та реінтелектуалізації в психологічній, психотерапевтичній та психологічно-галузевій практиці, в тому числі і в юридичній психології (Yadin, 2022; Burt, 2016).

Варто зауважити, що дана періодизація орієнтується в першу чергу на розвиток юридико-психологічного знання (Ross, 2023),

адже при розгляді еволюції психоаналізу, можна визначити, що його переосмислення починається ще навіть за життя Фрейда, тобто явно раніше 1950-х років (Warmling, & Bastone, 2023; Pavon-Cuellar, 2021). Однак дані тенденції розвитку було варто імплементувати в юридико-психологічний контекст для розкриття її предмету дослідження. На кожному з цих трьох етапів можна визначити постать, яка буде користуватися найбільшим впливом та, фактично, визначати вектор розвитку психоаналітичної теорії. На першому етапі таким дослідником є власне сам засновник психоаналізу – австрійський лікар та психіатр Зигмунд Фрейд, на другому етапі варто відзначити субстантивний та вирішальний вплив французького психоаналітика, психіатра, лікаря Жака Лакана, а на третьому етапі слід зазначити про науковий доробок німецького соціального психолога Еріха Фромма. Саме ідеї цих представників найбільше визначали присутність психоаналітичних ідей в юридичній психології протягом трьох етапів розвитку відповідно.

Розвиток юридичної психології наприкінці XIX століття характеризується бінарністю інтернально-детермінантних та екстернально-детермінантних концепцій, які розвиваються всередині клінічного та антропологічного профілю. В той самий час, психоаналіз конституюється як загальнопсихологічна парадигма, в першу чергу завдяки Зигмунду Фрейду, який з початку XX століття починає виступати з лекціями з психоаналізу по всьому світові. Крім цього він був лікарем, які і засновники клінічної парадигми в юридичній психології: Чезаре Ломброзо та Вільгельм Вундт – таким чином, можна стверджувати про

спільність генези психоаналізу та клініцизму і антропологізму (Luhmann, 2011) в юридичній психології. Вчення Фрейда важливо пов'язати саме з клініцистським началом, яке однак буде відрізнятися від вчення Чезаре Ломброзо (головного основоположника клінічної парадигми юридичної психології). Характер досліджуваних інтернальних закономірностей у Фрейда носить відмінні від Ломброзо риси, в першу чергу тим, що вони розглядаються практично відчужено від зовнішніх, екстернальних факторів (Michael, 2023). Цим можна пояснити і подальшу транзицію Ломброзо до антропологізму, адже саме його вчення є синтезом клінічних та соціальних чинників пояснення криміногенної діяльності (Lombroso, 1871; Lombroso, 1876). В той час як Фрейд не претендує на визначення детермінації соціально-правової поведінки людини, він шукає проблему в іншому – у системі несвідомих взаємозв'язків, які можуть конституювати певні поведінкові патерни, які людина не може спостерегти, або їй це буде зробити дуже складно. Розрив психоаналітичної концепції з антропологізмом, до якого в кінці своєї діяльності тяжіють як вже згаданий Ломброзо, так і Вільгельм Вундт, котрий у своїх дослідженнях переключається з індивідуальної експериментальної психології до вивчення феномену поведінки соціальної (Flanagan, 2023), зокрема конструювання соціальної ідентичності та її проявів, що відображено у його етнопсихологічних роботах зі збірною назвою «Народна психологія» (Volkerpsychologie) (Wundt, 1904; Kurek, 2017; Kurek, 2021). Фрейд продовжує працювати в межах клінічно-детермінантної

теорії, вводячи в категоріально-понятійний апарат такі поняття як сублімація, симптом, витіснення, синдром, тощо (Lekesizalin, 2023). Отже, з 1914 року, дослідження у юридичній психології починають набувати соціально-культурно-антропологічного характеру і фокусуються на зовнішніх проявах психічної діяльності людини (Hjorland, 2002), в той час як психоаналіз досліджує самі закономірності психічної діяльності людини, розглядаючи поведінку, як вторинний результат тих подій, які ми не можемо спостерегти – несвідомої діяльності людини (Hollan, 2022).

В першу чергу варто визначити вплив самої діяльності Зигмунда Фрейда на можливість виокремлення предмету дослідження юридичної психології, так як саме Фрейд був одним з перших, хто «вивів» психологічне знання з клінічної сфери, а саме з неврології та, частково, психіатрії, спираючись на те, що не будь який відхід від норми слід зразу вважати хворобою (Chason, 2021). Таким чином, відокремлення психологічної клінічної проблематики від загальномедичної та подальшої її «соціалізації» у 1920-30-х роках є аналогічним етапу відокремлення юридичної психології зі сфери судової медицини та подальшого процесу її імплементації в систему соціальних та гуманітарних наук (Courret, 2023).

Однак, не зважаючи на те, що фрейдівське вчення на перший погляд має явно більше спільного з клінічною парадигмою юридичної психології ніж з її соціально-антропологічними основами, та загалом краще лягає в еволюційний клініцистський контекст, буде помилково елімінувати елемент соціального детермінізму, який теж притаманний

психоаналізу (Turco, 2001). Адже як ортодоксальний фрейдизм, так і неофрейдизм визначають одним з ключових характерних елементів вплив «соціального» на людину (Scholten, 2023; Born, 1998; Amar, 2019). Тут варто виокремити роботу Фрейда яку можна перекласти як «Невдоволення культурою» (1930) (нім. *Das Unbehagen in der Kultur*), що стосується питань юридичної психології – процесу формування соціальних норм, суспільних механізмів стримування та регулювання поведінки людини (Freud, 1930). Ця праця була написана у 1929 році, тому вона репрезентує вже більш пізній етап розвитку фрейдівського психоаналізу та, як і тогочасні тенденції в юридичній психології, характеризується відносним відходом від клініцизму (Rivera, 2017). Його послідовники, як Лакан так і Фромм теж відзначали невід’ємний, вирішальний вплив соціального на несвідоме, однак при збереженні другого основною категорією дослідження (De Souza, 2023; Julien & Simiu, 1994). З іншого боку, можна стверджувати і про зумовлення появи «анти-психоаналітичного руху у психології та філософії, зокрема у 60-70х роках XX століття (Deleuze & Guattari, 2000; Wakefield, 2023).

Забігаючи наперед варто відмітити, що хоча після 1914 року тенденції розвитку психоаналізу та досліджень у сфері юридичної психології розходяться, після переходу психології права від біхевіоризму та когнітивізму до більш сучасних наукових парадигм психоаналітичний доробок, який проявиться як в імплементації фрейдистських так і неофрейдистських концепцій психоаналіз знайде своє відображення в психолого-правовій проблематиці у кінці XX століття.

На другому етапі розвитку юридичної психології відбувається процес відчуження психоаналізу від юридичної проблематики. Це пов'язано з двома причинами: по-перше: відходження психоаналітичної теорії від соціально-орієнтованих гуманітарних напрямків середини ХХ століття та процес його переосмислення, і по-друге: домінування в цей час протилежних психоаналізу парадигм біхевіоризму та когнітивізму. Хоча, не зважаючи на це, психоаналіз, як психологічна парадигма набагато більш інтегрована в сферу гуманітарного знання, аніж біхевіоризм і когнітивізм, один з яких намагається «механізувати» пояснення поведінки людини, а інший – тяжіє до медико-природничої сфери. Саме тому, зміна парадигми у психології права у 1980-х роках та її «соціалізація» повернула психоаналітичним концепціям місце в юридичній психології.

На другому етапі домінує установка щодо необхідності визначення основних закономірностей поведінки людини в контексті або суто її психічної діяльності (когнітивізм) або ж контексті взаємодії з соціумом (біхевіоризм). Психоаналітики (зокрема й Лакан) звинувачували когнітивізм та біхевіоризм у примітивізації природи людини, що, з одного боку, можна було б застосувати в юридичній психології, прикладне значення якої є регулювання соціальних відносин (Fischer, 2023). Відповідно, не зважаючи на безліч можливих умов взаємовідносин, право, як соціальна необхідність буде покликана регулювати найбільш базові, загальні з них. Таким чином, одним із завдань юридичної психології стала уніфікація закономірностей правових проявів людської поведінки, для чого й знадобилися

біхевіоризм та когнітивізм. Загалом, з точки зору психоаналітиків, період розвитку юридичної психології з 1950 по 1980-ті роки є ситуативним процесом, який характеризується спонтанною імплементацією теорій загальних психологічних парадигм біхевіоризму та когнітивізму. Повертаючись до одного з найбільш впливових психоаналітиків цього часу (1950-1980) – Жака Лакана (Dagfal, 2018), не можна не згадати його думки про те, що галузь психології, як тільки вона буде тяжіти до когнітивізму та біхевіоризму, в той самий момент вона буде тяжіти до псевдо-науковості. Спираючись на ідеї Лакана, можна сказати, що ці напрямки розглядають тільки результат радше ніж самі причини поведінки людини та сутності її діяльності загалом (Webster, 2023; Holguin, 2022).

Загалом, сама трансформація психоаналізу в даний період часу не дає змоги цьому напрямку бути впливовим в різних галузях психології, адже головна дискусія в даному випадку ведеться щодо самої його сутності. Це призведе до того, що у 1964 році Жак Лакан проведе ряд семінарів, які потім будуть перевидані у формі книги під назвою «*Les quatre concepts fondamentaux de la psychanalyse*» (Lacan, 1973) або «*Чотири фундаментальні концепції психоаналізу*». Можна стверджувати, що самоізоляція психоаналітичної теорії, намагання психоаналітиками з'ясувати сутність власного парадигмального напрямку, а також науково-теоретичне та методологічне протистояння напрямкам аналітичної психології та его-психології формують умовну «психоаналітичну» кризу, яка втім у подальшому буде тільки сприяти становленню

цього напрямку в психології та у її галузевих спрямуваннях (Conci, 2023).

В контексті подальшого процесу «соціалізації» юридичної психології та її зближення з гуманітарними науками ближче до кінця XX століття, найбільш загальний вплив на її розвиток з боку психоаналітиків належить Еріху Фромму.

Варто відзначити, що питання, пов'язані з соціальною та соціально-правовою свідомістю займають далеко не останнє місце у працях Фромма. Враховуючи його академічне минуле – після школи Еріх Фромм навчався в Університеті Франкфурту на Майні за спеціальністю «юриспруденція», це не видається дивним. В даному контексті варто знову зазначити про відмінність періодизації імплементації знання, адже сам науковий доробок Еріха Фромма починається задовго до 1980х років – ще з 1940х. Для прикладу, одна з його фундаментальних праць – «Втеча від свободи» була вперше опублікована в 1941 році (Fromm, 1994). Однак, розвиток юридичної психології прийшов до імплементації його ідей саме після його смерті, тобто після 1980-го року, які позначають чергову зміну парадигми у психології права та переорієнтацію з біхевіористсько-когнітивного напрямку на соціально-гуманітарний (Robins et al., 1999). Враховуючи, що Фромм в першу чергу є соціально-психологічним автором і його праці стосуються не тільки суто психологічної проблематики, а питань у таких сферах як політична психологія, психологія мас і спільнот, психологія управління, психологія міжособистісних стосунків, етики, тощо, його вчення також є однією з предтеч формування соціаль-

но-контекстуальної парадигми в юридичній психології (Maiwald, 2023).

Еріх Фромм диференціює поняття соціальної та індивідуальної психології, розбираючи психоаналіз на складові елементи, відносячи клінічні епістемі, розроблені Фройдом до психології індивідуальної (Funk, 2022). В соціальній психології Фромма інтернальний характер психоаналізу стикається із екстернальним характером досліджень, що робить його вчення достатньо цікавим для вивчення (Durkin, 2023). Серед існуючих юридико-психологічних парадигм варто відзначити його вплив на парадигму екзистенційного гуманізму, враховуючи, що позиції, які притаманні Фромму також знаходять своє відображення у роботах антропологів та культурологів, як до прикладу у науковому доробку Клайда Клахтона – представника американської культурної антропології (Kluckhohn, 1962). Хоча, з іншого боку, враховуючи клініцистську генезу екзистенційно-гуманістичної парадигми, імплементація тез, які дотичні до культурного антропологізму свідчить про синтетичний характер теорії Еріха Фромма (Durkin, 2023).

Загалом, комбінування різних теорій є притаманним для подальшого розвитку юридичної психології у кінці XX – початку XXI століття, що загалом характеризує постмодерну епоху в науці (Sparrow, 2020). Наостанок, варто відмітити теорію Еріха Фромма стосовно людських потреб. Беручи за основу психоаналітичну теорію в її соціально-психологічному прояві, Фромм аналогічно до ще одного представника гуманістичної психології – Абрахама Маслоу виводить авторську систему базових потреб людини. Таким чи-

ном, Фромма вважають найбільш відомим представником гуманістичної психології та психоаналізу – або засновником гуманістичного психоаналізу (Morita, 2022). Фромм репрезентує протиставлення частині цієї парадигми всередині неї самої – екзистенціалізму (de Carvalho & Moreira-Almeida, 2023), чії ідеї йшли врозріз із теоріями психоаналізу, які розвивалися в цей час, зокрема лаканівського (основний теоретичний конфлікт початку 1950-х років складає дуалізм «екзистенціалізм - структуралізм», адептом останнього яким і був зав Жак Лакан). Такий еклектичний характер соціальної психології Фромма дав йому можливість бути одночасно впливовою фігурою при розвитку як інтернально-детермінантних так і екстернально-детермінантних парадигм юридичної психології кінця XX – початку XXI століття, зокрема екзистенційного гуманізму та соціального контекстуалізму (Van De Graaf, 2021).

ОБГОВОРЕННЯ

З одного боку, виходячи з результатів можна визначити, що вплив психоаналітичної теорії на психологію права не є настільки всеохопним, як до прикладу когнітивізму чи біхевіоризму, однак, з іншого боку, повністю заперечувати його науковий вплив теж не варто. Це пов'язано з тим, що психоаналіз, як психологічна парадигма орієнтується на пошук глибинних, несвідомих закономірностей людської поведінки, що, по-перше важко імплементувати в юридичну практику, а по-друге, не має суттєвого прикладного значення, адже розробка механізмів запобігання скоєння злочинів потребує емпіричного результату, який не завжди можна встановити, використовуючи

психоаналітичні техніки.

При диференціації як соціальних так і індивідуальних або клінічних елементів психоаналітичної теорії ми можемо прослідкувати системний вплив цього напрямку на розвиток юридичної психології особливо в контексті вирішення гносеологічних питань щодо психічної діяльності та пояснення і визначення детермінант поведінки людини.

Виходячи з вищесказаного, можна визначити, що основною відмінністю між розвитком клініцизму в юридичній психології та психоаналізу є те, що психоаналіз досліджує екстернальні фактори впливу на поведінку людини з точки зору того, яким чином вони сприймаються в контексті психічної діяльності людини, в її свідомому та несвідомому проявах. В цей час юридико-психологічний клініцизм визначає суто об'єктивні факти зовнішнього впливу на людину, що змушує його в будь-якому випадку тяжіти до антропологізму, перехід до якого і станеться у 1914 році. Отже, розбіжність між тенденціями психоаналізу та юридико-психологічного антропологізму є наступною: перший намагається гносеологічно визначити екстернальне, як один з інструментів конституювання інтернального, в той час як другий визначає інтернальний предмет дослідження через екстернальні чинники, які є невідчужуваними та вирішальними у детермінації людської поведінки (Gammeltoft & Segal, 2016).

У порівнянні з іншими дослідженнями на дану проблематику варто відзначити, що існуючі статті розкривають вплив психоаналізу на окремі аспекти юридико-психологічної проблематики, що дає достатньо поверхнєве

уявлення про загальний епістемологічний вплив психоаналізу на проблематику юридичної психології, радше ніж на якісь конкретні його аспекти (Bercherie et al., 2022; Civitarese, 2023; Janus, 2021; Gonzales-Torres, 2023, Weiss, 2023).).

ВИСНОВКИ

Визначено, що вплив психоаналітичної теорії на розвиток юридико-психологічного знання буде залежати від особливостей конкретного етапу її розвитку, яких у статті виокремлено три: перший – включає формування основоположних парадигм в юридичній психології та зародження психоаналізу окремо від клініцизму і його становлення як психологічної наукової парадигми внаслідок його популяризації Зигмундом Фройдом на початку XX століття і аксіоматичного прийняття частиною академічної спільноти. Другий етап розглянуто в контексті протистояння когнітивізму та біхевіоризму з психоаналітичною теорією в середині XX століття. Третій етап характеризує повернення впливу психоаналізу в галузі юридичної психології у вигляді неофрейдистських теорій, які детермінували особливості розвитку екзистенційно-гуманістичної та соціально-контекстуальної парадигм. Визначені три основоположні теоретики психоаналізу кожного з трьох періодів, чие вчення вплинуло на парадигмальний розвиток юридичної психології: Зигмунда Фрейда, Жака Лакана та Еріха Фромма.

Окреслені спільні тенденції формування психоаналізу як загально психологічної парадигми та клініцизму як юридико-психологічної парадигми, зокрема їхнє відокремлення від медичної сфери та орієнтація

на оригінальні роботи ряду мислителів, зокрема у юридичній психології – синтезія робіт Ломборозо та Вундта, у психоаналізі – доробок Зигмунда Фрейда.

Період з 1950х по 1980т роки характеризується відходом від теорій психоаналізу в юридичній психології внаслідок домінування в цей час когнітивізму та біхевіоризму, що також пов'язано з переосмисленням самого психоаналізу та його засадничих положень. В даний період часу, клініцистський аспект найкраще прослідковується у представника французького структуралізму Жака Лакана.

Період розвитку юридичної психології після 1980-х років характеризується поновленням впливу психоаналітичних концепцій на формування екзистенційно-гуманістичної та соціально-контекстуальної парадигм в юридичній психології. Основним представником, кому належить синтетична теорія, яка спирається на соціально-психологічний розгляд психоаналізу в цей час є Еріх Фромм, який є впливовим представником екзистенційно-гуманістичної парадигми в юридичній психології, однак, чий соціально-психологічний доробок, що зумовлений саме гуманістичною складовою його психологічного вчення (радше ніж суто інтернально-детерміністського, як у більшості екзистенційних гуманістів) сприяв поступовій теоретико-методологічній транзиції до парадигми соціального контекстуалізму наприкінці XX століття.

Практичне значення результатів дослідження. Визначені закономірності впливу психоаналізу на розвиток юридичної психології дають змогу прослідкувати процес імплементації

ментації теоретичного знання в межах прикладної проблематики, зокрема на прикладі різноманітних підходів до пояснення поведінки людини в контексті інтернального детермінізму психоаналізу.

Перспективи подальших досліджень.

Отримані результати можуть бути використані при розгляді та подальшій систематизації ідей представників психоаналітичної парадигми в межах дослідження соціально-правової поведінки та більш широкого кола проблематики юридичної психології та дотичних до неї галузей. Стаття дає змогу визначити теоретико-методологічні засади певних психоаналітичних практик, які можуть використовуватися для розв'язання проблемних питань, що стосуються взаємодії в системі «людина – право».

References :

- Amar, J. (2019). Le patrimoine, transmettre, soumettre ou démettre ? Ce que le droit peut apporter à la compréhension de la psychanalyse. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Philosophia*, 64 (2), 145-152. <https://doi.org/10.24193/subbphil.2019.2.08>
- Bercherie, P. (2022). Formation of the psychoanalytic field. *L'Évolution Psychiatrique*, 87(3), 19-33. <https://doi.org/10.1016/j.evopsy.2022.07.002>
- Bercherie, P., Fromentin, C., & Lepoutre, T. (2021). De l'épistémologie de la psychiatrie à une épistémologie psychanalytique. Entretien avec Paul Bercherie, 17 avril 2021. *L'Évolution Psychiatrique*, 86(3), 573-590. <https://doi.org/10.1016/j.evopsy.2021.08.015>
- Born, G. (1998). Anthropology, Kleinian psychoanalysis, and the subject in culture. *American Anthropologist*, 100(2), 373-386. <https://doi.org/10.1525/aa.1998.100.2.373>
- Burt, R. A. (2016). Los usos del psicoanálisis en el derecho: la fuerza del ejemplo de Jay Katz. *Derecho PUCP*, 77, 11-26. <https://doi.org/10.18800/derechopucp.201602.001>
- Chacón, D. M. I. (2021). Psicoanálisis y medicina: ¿qué obediencia se instaure en la emergencia? *Desde El Jardín De Freud*, 21, 103-119. <https://doi.org/10.15446/djfn.21.101225>
- Civitaresse, G. (2023). Sul concetto di intersoggettività in psicoanalisi. *Psicoterapia e scienze umane*, 3, 375-398. <https://doi.org/10.3280/pu2023-003002>
- Conci, M. (2023). Psychoanalytic ego psychology: A European perspective. *International Forum of Psychoanalysis*, 32(1), 4-22. <https://doi.org/10.1080/0803706x.2022.2128210>
- Courret, L. (2023). Création littéraire et littérature schizophrénique : Deleuze et Guattari lecteurs de Freud. *L'Évolution Psychiatrique*, 88(4), 525-537. <https://doi.org/10.1016/j.evopsy.2023.07.007>
- Dagfal, A. A. (2018). Psychology and psychoanalysis in Argentina: Politics, French thought, and the university connection, 1955–1976. *History of Psychology*, 21(3), 254-272. <https://doi.org/10.1037/hop0000071>
- De Carvalho, J. M., & Moreira-Almeida, A. (2023). Existential meaning, spiritual unconscious and spirituality in Viktor Frankl. *Journal of Religion and Health*, 63(1), 31-45. <https://doi.org/10.1007/s10943-023-01902-8>
- De Souza, P. F. (2023). Freud e a ética do fragmento. *Griot Revista De Filosofia*, 23(3), 131-146. <https://doi.org/10.31977/griofi.v23i3.3443>
- Durkin, K. (2023). Book review: Neil McLaughlin, Erich Fromm and Global Public Sociology. *Sociology*, 57(1), 253-254. <https://doi.org/10.1177/00380385221081396>
- Fischer, J. (2023). Object lessons and the desire of psychoanalysis. *Feminist Theory*, 24(2), 309-316. <https://doi.org/10.1177/14647001221143035>
- Flanagan, B. (2023). The burning armchair: can jurisprudence be advanced by experiment? *Jurisprudence*, 15(3), 325-340. <https://doi.org/10.1080/20403313.2023.2290954>
- Freud, S. (1930). *Das Unbehagen in der Kultur*. Wien: Internationaler Psychoanalytischer Verlag. 127 s.
- Fromm, E. (1994). *Escape from Freedom*. New York: Henry Holt and Company. 301 p. https://openlibrary.org/books/OL1082108M/Escape_from_freedom
- Funk, R. (2022). Erich Fromms Sozialpsychoanalyse und ihre Bedeutung für die Gegenwart. *Forum Der Psychoanalyse*, 38(3), 265-279. <https://doi.org/10.1007/s00451-022-00472-x>
- Gammeltoft, T. M., & Segal, L. B. (2016). Anthropology and Psychoanalysis: Explorations at the edges of culture and consciousness. *Ethos*, 44(4), 399-410. <https://doi.org/10.1111/etho.12138>
- Gillieri, G. (2023). Human Rights Discourses and Subject Formations: Tainting Queer Theory with Psychoanalysis. *Australian Feminist Law Journal*, 49(1), 39-54. <https://doi.org/10.1080/13200968.2023.2188695>
- Gonzalez-Torres, M. A. (2023). Politics, psychoanalysis, and large group identity. *International Forum of Psychoanalysis*, 32(4), 227-232. <https://doi.org/10.1080/0803706x.2023.2234682>

- Hjorland, B. (2002). Epistemology and the socio-cognitive perspective in information science. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 53(4), 257-270. <https://doi.org/10.1002/asi.10042>
- Holguin, A. J. (2022). Lacanian Psychoanalysis and Eastern Orthodox Christian Anthropology in Dialogue (1st ed.). *International Journal for the Psychology of Religion*, 33(1), 85-87. <https://doi.org/10.1080/10508619.2022.2094667>
- Hollan, D. W. (2022). Anthropology and Psychoanalysis: The Looping Effects of Persons and social Worlds. *Annual Review of Anthropology*, 51(1), 155-171. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-101819-110107>
- Janus, L. (2021). Möglichkeiten der Erneuerung der Psychoanalyse und der tiefenpsychologisch fundierten Psychotherapie durch Vervollständigung der theoretischen und praktischen Grundlagen. *Zeitschrift Für Individualpsychologie*, 46(3), 201-223. <https://doi.org/10.13109/zind.2021.46.3.201>
- Jofré, D., & Bilbao, A. (2022). Wittgenstein y el psicoanálisis: aproximaciones desde el lenguaje, la ética y el sujeto. *Alpha Revista De Artes Letras Y Filosofía*, 1(54), 23-39. <https://doi.org/10.32735/s0718-2201202200054995>
- Julien, P., & Simiu, D. B. (1994). Jacques Lacan's Return to Freud: The Real, the Symbolic, and the Imaginary. NYU Press. 238 p. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt9qg04q>
- Katkowski, K. (2023). Pojęcie prawa u Freuda i Durkheima. Fakt społeczny, obiekt czy tabu? *Krytyka Prawa*, 15(1), 153-175. <https://doi.org/10.7206/kp.2080-1084.576>
- Kluckhohn, C. (1962). *Culture and behavior: collected essays*. New York : Free Press of Glencoe. 423 p.
- Kurek, Ł. (2021). Law, Folk Psychology and Cognitive Science. In B. Brożek, J. Hage, & N. Vincent (Eds.), *Law and Mind: A Survey of Law and the Cognitive Sciences* (pp. 55-85). chapter, Cambridge: Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/core/books/abs/law-and-mind/law-folk-psychology-and-cognitive-science/F6C5303E0585E168368EEFCB29A8449E>
- Kurek, Ł. (2017). Supervenience and the Normativity of Folk Psychology in the Legal-Philosophical Context. In *Law and philosophy library* (pp. 161-175). https://doi.org/10.1007/978-3-319-61046-7_9
- Lacan, J. (1973). *Seminaire 11: Les quatre concepts fondamentaux de la psychanalyse*. Paris: Seuil. 325 p. https://nosubject.com/images/0/0c/Seminaire_11.pdf
- Lekesizalin, F. (2023). Enjoying the Symptom: David Foster Wallace's Brief Interviews with Hideous Men. *Journal of Literary Studies*, 39. <https://doi.org/10.25159/1753-5387/13519>
- Lombroso, C. (1871). *L'uomo bianco e l'uomo di colore. Letture sull'origine e le varietà delle razze umane*. Padova: Tip. F. Sacchetto. 213 p. https://archive.org/details/bub_gb_nXppzBTEFU8C/page/n3/mode/2up
- Lombroso, C. (1876). *L'uomo delinquente: studiato in rapporto alla antropologia, alla medicina legale ed alle discipline carcerarie*. Milano: Hoepli. 255 p. <https://archive.org/details/luomodelinquente00lomb/page/254/mode/2up>
- Luhmann, T. M. (2011). The Subject of Anthropology: Gender, Symbolism, and Psychoanalysis by Henrietta Moore. *American Ethnologist*, 38(4), 843-844. https://doi.org/10.1111/j.1548-1425.2011.01339_24.x
- Maiwald, F. (2023). The Emancipative Potential of the Social Unconscious: Erich Fromm's Renewal of Freud's Approach as a Link between Ethico-Political and Psychoanalytical Forms of Social Critique. *Revista De Humanidades De Valparaíso*, 23, 53-68. <https://doi.org/10.22370/rhv2023iss23pp53-68>
- Martin, S. (2023). Why using «consciousness» in psychotherapy? Insight, metacognition and self-consciousness. *New Ideas in Psychology*, 70, № 101015. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2023.101015>
- Martins, V. M. N. (2023). Le complexe d'Œdipe et les systèmes de parenté face aux transformations de la famille contemporaine : Un débat entre anthropologie et psychanalyse. *Analysis*, 7(2), 100345. <https://doi.org/10.1016/j.inan.2023.100345>
- Massot, A. (2020). Kuhn dans la « révolution cognitive ». *Revue D Anthropologie Des Connaissances*, 14(2). <https://doi.org/10.4000/rac.4796>
- Michael, M. T. (2023). Psychoanalytic proof: Revisiting Freud's Tally Argument. *The International Journal of Psychoanalysis*, 104(2), 331-355. <https://doi.org/10.1080/00207578.2022.2137675>
- Morita, K. (2022). Radicalizing the role of the emancipatory teacher in the crisis of democracy: Erich Fromm's Psychoanalytic Approach to deweyan Democratic Education. *Studies in Philosophy and Education*, 41(4), 467-483. <https://doi.org/10.1007/s11217-022-09830-y>
- Pavón-Cuéllar, D. (2021). Hacia otra psicología freudiana de las masas: más allá del gran crustáceo y su loca invertebrada. *Desde El Jardín De Freud*, 21, 179-198. <https://doi.org/10.15446/djf.n21.101234>
- Rivera, P. S. (2017). «Freud's speculations in ethnology»: A reflection on anthropology's encounter with psychoanalysis. *The International Journal of Psychoanalysis*, 98(3), 755-778. <https://doi.org/10.1111/1745-8315.12616>
- Robins, R. W., Gosling, S. D., & Craik, K. H. (1999). An empirical analysis of trends in psychology. *American Psychologist*, 54(2), 117-128. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.54.2.117>
- Ross, L. (2023). The Foundations of Criminal Law Epistemology. *Ergo an Open Access Journal of Philosophy*, 9(0). <https://doi.org/10.3998/ergo.3583>
- Salgar, E. (2023). Thomas S. Kuhn and the transformation of the concept of «Scientific progress.» *Beytulhikme an International Journal*

- of *Philosophy*, 13(13:3), 130-157. <https://doi.org/10.29228/beytulhikme.69294>
- Serina, F., Forner, E., Aronov, M., & Amouroux, R. (2023). Psychanalyse et thérapies cognitives-comportementales en France : l'improbable rencontre (1971-2011). *L'Évolution Psychiatrique*, 88(2), 257-270. <https://doi.org/10.1016/j.evopsy.2023.01.002>
- Singer, S. (2022). Development of Three Psychology Sub-Disciplines over the past 30 years: A citation analysis. *Review of General Psychology*, 27(2), 164-176. <https://doi.org/10.1177/10892680221133785>
- Scholten, H. (2023). «Das ist nicht die Psychoanalyse». Algunas reflexiones sobre las definiciones freudianas del psicoanálisis: teoría, práctica y política. *Revista De Humanidades De Valparaíso*, 23, 35-51. <https://doi.org/10.22370/rhv2023iss23pp35-51>
- Serina, F., Forner, E., Aronov, M., & Amouroux, R. (2023). Psychanalyse et thérapies cognitives-comportementales en France: L'improbable rencontre (1971-2011). *L'Évolution Psychiatrique*. <https://doi.org/10.1016/j.evopsy.2023.01.002>
- Sparrow, V. (2020). Justice denied: literary, legal and psychoanalytic denial in the age of modernism. *Open Library of Humanities*, 6 (1). <https://doi.org/10.16995/olh.490>
- Sucharov, M. S., & Delva, M. (2022). Towards a spiritual psychoanalytic activism. *Psychoanalytic Inquiry*, 42(8), 699-712. <https://doi.org/10.1080/07351690.2022.2134719>
- Turco, R. (2001). Psychoanalytic Clinical practice. *American Journal of Psychotherapy*, 55(1), 141-144. <https://doi.org/10.1176/appi.psychotherapy.2001.55.1.141>
- Van De Graaf, C. (2021). Procedural fairness: Between human rights law and social psychology. *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 39(1), 11-29. <https://doi.org/10.1177/0924051921992749>
- Wakefield, J. C. (2023). L'anti-Edipo dalla prospettiva della filosofia della scienza e da quella foucaultiana del sapere-potere. *Psicoterapia e scienze umane*, 2, 187-212. <https://doi.org/10.3280/pu2023-002002>
- Warmling, D. L., & Bastone, P. (2023). Freud e o descentramento da subjetividade: o inconsciente como via de recusa consciencialista. *Griot Revista De Filosofia*, 23(2), 79-98. <https://doi.org/10.31977/grirfi.v23i2.3270>
- Webster, J. (2023). The most hysterical psychoanalyst. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 71(5), 907-931. <https://doi.org/10.1177/00030651231209737>
- Weiss, H. (2023). Receptivity is not passivity: A comparison between psychoanalysis and phenomenology concerning experience, judgement and the analytic attitude. *The International Journal of Psychoanalysis*, 104(5), 886-897. <https://doi.org/10.1080/00207578.2023.2255468>
- Wundt, W. (1904). *Völkerpsychologie: eine Untersuchung der Entwicklungsgesetze von Sprache, Mythos und Sitte*. Leipzig : Wilhelm

Engelmann. 693 p.

- Yadin, Z. S. (2022). Lost in a universe of no inherent meaning: psychoanalysis and existentialism. *Contemporary Psychoanalysis*, 58 (4), 579-611. <https://doi.org/10.1080/00107530.2023.2210489>

Viktoriia Petrushenko

Doctor of Science in Medicine, Professor, National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya (Ukraine)

ROLE OF PSYCHOANALYTIC THEORY IN THE DEVELOPMENT OF PARADIGMS IN LEGAL PSYCHOLOGY

ABSTRACT

Background. Taking into account the interdisciplinary nature of legal psychology and the fact that its research subject belongs to the problems of human mental activity, the development of legal psychology must be considered in the context of its influence took from various psychological paradigms. Since the role of behaviorism and cognitivism in legal psychology has a defined and systematized character due to the author's work of Herbert Simon, John Watson, and Albert Bandura, there is a need to actualize the role of psychoanalysis in the psychology of law as another influential psychological direction.

Objective. To find out the influence of psychoanalytic concepts on the process of paradigmatic theoretical and methodological development of legal psychology according to the theory of the history of science by Thomas Samuel Kuhn.

Methods. To determine the influence of psychoanalytic theory on various legal-psychological paradigms article uses systemic, structural-functional, and comparative methods, which were needed to process and systematize the scientific work of researchers of legal psychology and representatives of psychoanalysis.

Results. The regularities of the development of scientific paradigms in psychology and legal psychology are characterized, in particular, by the outlined determinants of the formation of psychoanalysis and anthropological and clinical legal-psychological paradigms. The article systematize the concepts of psychoanalysis in the ideas of Sigmund Freud, Jacques Lacan, and Erich Fromm, considered examples of the implementation of their ideas at three

stages of the development of legal psychology, determined the nature of the influence of psychoanalysis on the formation of paradigms of legal psychology.

Conclusions. Three stages of legal psychology development are structured, representing the varying impacts of psychoanalysis on legal and psychological evolution. This text compares the development trends of psychoanalysis and legal psychology at the beginning of the 20th century. It highlights the similarities between the emergence of the clinical paradigm in legal psychology and the evolution of psychoanalytic theory as a psychological approach that became distinct from clinical practice. The stage of rethinking and transformation of psychoanalysis in the middle of the 20th century and its temporary disintegration with trends in the development of legal psychology are analyzed. Erich Fromm's teachings are systematized in the context of his influence on existential-humanistic and socio-contextual legal-psychological paradigms.

Keywords: *legal psychology, paradigm, anthropological paradigm, clinical paradigm, paradigm shift, psychoanalysis, legal behavior.*

How to cite (як цитувати):

Petrushenko , V. (2024). ROLE OF PSYCHOANALYTIC THEORY IN THE DEVELOPMENT OF PARADIGMS IN LEGAL PSYCHOLOGY. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 10(4), 70–82. <https://doi.org/10.31108/1.2024.10.4.6> [in Ukrainian]

Петрушенко , В. (2024). РОЛЬ ПСИХОАНАЛІТИЧНОЇ ТЕОРІЇ У СТАНОВЛЕННІ ПАРАДИГМ В ЮРИДИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ. *ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧАСОПИС*, 10 (4), 70–82. <https://doi.org/10.31108/1.2024.10.4.6>

Дата отримання статті: 03.01.2024

Дата рекомендації до друку: 12.03.2024

Дата оприлюднення: 30.04.2024